

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Директори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, д.и.ф., дотсент Назар М.А. *Нозери*

«*Ор*» *нозери* соли 2023

ХУЛОСАИ

шӯбаи ҳуқуқи давлатии ИФСХ-и ба номи А.Баҳоваддинови АМИТ ба рисолаи диссертатсионии Қурбонова Афзуна Азимбоевна дар мавзуи «Ҷавобгариҳои ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ мувофиқи қонуни ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси илмии 12.00.08. – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ чазо

Диссертатсия дар мавзуи «Ҷавобгариҳои ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ мувофиқи қонуни ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон» дар шӯбаи ҳуқуқи давлатии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон ба иҷро расидааст.

Дар давраи омодагии диссертатсия Қурбонова Афзуна Азимбоевна унвонҷӯи шӯбаи ҳуқуқи давлатии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон ба ҳисоб мерафт.

Қурбонова Афзуна Азимбоевна соли 2012 ба факултети педагогии Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Б. Гафуров дохил гардида, соли 2016 онро аз рӯи ихтисоси «психология» хатм намудааст. Ҳамзамон, номбурда соли 2016 ба шӯбаи магистратураи Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон дохил гардида, соли 2018 онро бо дараҷаи магистри ҳуқуқ аз рӯи ихтисоси “ҳуқуқи иқтисодӣ” хатм намудааст.

Шаҳодатнома оид ба супоридани имтиҳонҳои номзадӣ санаи 20 сентябри соли 2023, тахти №1095 дода шудааст.

Роҳбари илмӣ: Қудратов Некруз Абдунабиевич доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, сардори раёсати илм ва инноватсияи Донишгоҳи байналмилалӣ сайёҳӣ ва соҳибкорӣ Тоҷикистон.

Дар натиҷаи муҳокимаи диссертатсия хулосаи зерин қабул шудааст:

Мубрами мавзуи (предмет) таҳқиқот. Яке аз вазифаҳои аввалияи инкишофи сиёсати дохилӣ ва хориҷии давлатдории имрӯзаи тоҷикон ҳимояи амнияти миллӣ, баҳусус амнияти давлатӣ мебошад. Дар шароитҳои, ки имрӯз ҷой доранд, таҳдидҳо ба асосҳои сохтори конституционӣ ва амнияти давлат, тамомияти арзӣ ва дахлнопазирии арзӣ фаъол гардида истода, зарурияти таъхирнопазирии объективӣ, ҷиҳати аз ҷониби давлат нишон додани

муқовимат ба чунин омилҳои зиддидавлатӣ ва зиддимиллӣ (ба монанди экстремизм, терроризм, сепаратизм) ба миён омадааст. Бо мақсади ҳалли самараноки чунин вазифаҳо бар дӯши давлат мушкилӣ оид ба қор қарда баромадани комплекси чораҳо ва воситаҳо, ки баҳри пешгирии ҷиноятҳо ба муқобили давлат равона мегарданд, воғузошт шудааст. Дар чунин ҳолатҳо зарур аст, ки чораҳои саривақтӣ ва самаранок қабул қарда шаванд, ки баҳри пешгирии низомноки ҷиноятҳо ба муқобили асосҳои сохтори конституционӣ ва амнияти давлат кифоя бошанд. Дар пешоҳанги чунин пешгирӣ меъёрҳои ҚЧ ҚТ нақши муҳим доранд. ҚЧ ҚТ дар боби 29 ҷавобгарии ҷиноятиро барои ҷиноятҳо ба муқобили асосҳои сохтори конституционӣ ва амнияти давлат пешбинӣ намудааст. Таҳрибкорӣ ҷинояте мебошад, ки бо пайдоиши давлат бавучуд омад. Дар аввал таҳрибкориро амалиёти ҷангие меномиданд, ки қувваҳои ночиз бо мақсади гумроҳ қардани душман, дур қардани диққат ва қувваҳои вай аз самти асосӣ гузаронида мешуданд. Дар замони осоишта бошад таҳрибкорӣ аз ҷониби гурӯҳҳои террористӣ фаъолона истифода мешавад, дар ҳоле ки диверсияро метавон ҳамчун амалҳои гуногуни террористӣ ҳисоб қард.

Таҳлили сарчашмаҳои таърихӣ аз он гувоҳӣ медиҳад, ки ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ дар шакли санади меъёрии ҳуқуқӣ дар қаламрави Тоҷикистон асосан аз даврони шӯравӣ оғоз мегардад. Бо дарназардошти ин нуқта диссертант низ маҳз ҳамин давраро бештар мавриди омӯзиш қарор додааст. Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ бори аввал дар қаламрави Тоҷикистон дар сатҳи қонунгузорӣ асосан дар даврони шӯравӣ пешбинӣ гардида буд. Қонунгузориҳои ҷиноятии ин давра ба истилоҳи «таҳрибкорӣ» шинос буда дар муқоиса бо ҚЧ ҚТ амакунанда тарафи объективиҳои ҷинояти таҳрибкорӣ муқаммалтар аст. Ҷинояти таҳрибкорӣ баъди ба даст овардани истиқлоли Тоҷикистон дар сатҳи ҚЧ ҚТ дар м. 309 амалкунанда бо тағйироти назаррасе нигоҳ дошта шуд. Моддаи 309 ҚЧ ҚТ аз 2 қисм иборат буда, дар он ҷавобгарии ҷиноятиро барои содир намудани тарқиш, сӯхтор ё дигар қирдорҳои, ки барои нобуд ё вайрон қардани қорхонаву иншоот, роҳ ва воситаҳои нақлиёт, воситаҳои алоқа, объектҳои таъминоти зиндагии аҳоли бо мақсади ноустувор қардани амнияти иқтисодӣ ва иқтисодии мудофиавии ҚТ пешбинӣ гардидааст.

Қабули ҚЧ ҚТ, ки дастоварди бузурге барои илми ҳуқуқи ҷиноятӣ ва амалияи истифодаи он буд, муҳимтарин воқеа дар ҳаёти ҷамъиятию сиёсии ҷомеа ба ҳисоб меравад. Хусусияти Кодекси ҷиноятӣ дар мазмуни институтҳои асосии он инъикос ёфта, анъанаҳои таърихӣ, миллӣ, фарҳангӣ ва хусусияти иқтисодиёти мамлакатро инъикос намуда, уҳдадорҳои байналмилалӣ ба зимма гирифта ба назар гирифт. Дар қонунгузориҳои нав дар зинабандии вазифаҳои ҳифзшаванда шахс, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ дар асоси Конституцияи

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҷойи аввал гузошта шудаанд. Онҳо ҳамчун объекти афзалиятноки ҳифзи ҳуқуқӣ аз таҷовузҳои ҷиноятӣ ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо эътироф карда шудаанд.

Таҷрибаи қонунгузории давлатҳои пешрафтаи ИДМ барои мукамал намудани КҶ ҚТ намунаи хубе мебошад. Зеро таҷриба нишон медиҳад, ки бештари кирдорҳои, ки бо таҳрибкорӣ алоқаи ногусастатнӣ доранд, то ҳол дар КҶ ҚТ криминализатсия карда нашудаанд. Ба монанди гирифтани таълимоти диверсионӣ (таҳрибкорона), иштирок дар гуруҳи таҳрибкорӣ, ташкили гуруҳи (иттиҳоди) таҳрибкорона.

Бояд гуфт, ки муборизаи муассир, самаранок ва ҳамоҳангшуда бо воситаҳои қонуни ҷиноятӣ бар зидди таҳрибкорӣ дар саросари кишварҳои узви ИДМ ва берун аз он танҳо вақте метавонад ҷой дошта бошад, ки ихтилофҳо дар фаҳми ҳамагон як зухуроти марбут ба таҳрибкорӣ дар сатҳи қонунгузории ҷиноятӣ кишварҳои гуногун баргараф ё ҳадди ақал чунин ихтилофҳо кам карда шавад. Баҳри рафъи чунин ихтилофот муттаҳид соختани қонунгузории ҷиноятӣ кишварҳои узви ИДМ зарур аст. Дар асоси таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузории ҷиноятӣ давлатҳои узви ИДМ дар самти ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ имконияти ба таври мушахас қонуниятӣ пайдоиши манъи ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ таҳрибкорӣ, ҳасти ва татбиқи он, ояндаи инкишоф ва мукамалгардии таркиби он муайян карда шавад.

Мубрамияти мавзӯро муаллиф дуруст асоснок намудааст, зеро солҳои ахир динамикаи таҳрибкорӣ рӯ ба афзоиш дорад ва дар баъзе ҳолатҳо он ҳамчун терроризм бандубаст карда мешавад, ки аз нигоҳи илми ҳуқуқи ҷиноятӣ баҳснок мебошад. Дар асоси маълумоти Вазорати корҳои дохилии ҚТ, дар соли 2010 – 1, соли 2011 – 6, 2012 – 2, 2013-2015 – 1, 2016 – 4, 2017- 6, 2018 – 1 ҳолати содиршавии ҷиноятӣ таҳрибкорӣ сабт гардидааст. Албатта маълумоти болозикр асоси воқеии содир шудани ҷиноятӣ таҳрибкориро нишон намедиҳад, ва дар амалия ин ҳолат бо ду омил вобаста аст: 1) ҳамчун терроризм ва 2) ҳамчун маҷмӯи идеалӣ бо терроризм бандубаст шудани таҳрибкорӣ. Сабаби чунин бандубаст дар монандии ин таркибҳо ва рақобати меъёрҳо байни моддаҳои 179 ва 309 КҶ ҚТ мебошад. Ҳамзамон, ҷиноятӣ таҳрибкорӣ дар бештар маврид хусусияти латентиро ба худ касб намудааст.

Бояд гуфт ки КҶ ҚТ ҷавобгариро барои ҷиноятӣ таҳрибкорӣ пешбинӣ мекунад ва татбиқи амалии онҳо дар қисмати риояи қоидаҳои техникаи қонунгузорӣ, криминализатсияи кирдорҳои алоҳидаи тарафи объективии таҳрибкорӣ ва ҳамоҳангсозии таркибҳои ҷиноятҳои монанд вазифаи пешгирикунандаи қонуни ҷиноятиро сад дар сад иҷро карда наметавонанд. Тақмили қонунгузории ҷиноятӣ ҚТ ва таҷрибаи татбиқи он шояд роҳи

ягонаи ҳалли воқеии мушкилоти мубориза бар зидди таҳрибкорӣ бошад. Дар робита ба ин, таҳлили қонунҳои ҷиноятӣ баъзе мамлакатҳо, ки дар онҳо таҳрибкорӣ ҳамчун ҷиноят пешбинӣ гардидааст, мубрам буда, омӯзиши онҳо дар самти муқаррар намудани ҷавобгарии ҷиноятӣ барои баъзе ҷиноятҳо хеле муҳим аст. Таҳлили муқоисавии меъёрҳои қонунгузори ҷиноятӣ муосири миллӣ ва хориҷӣ имкон медиҳад, то ки мушкилиҳои ҷойдоштаи КҶ ҚТ бартаараф карда, такмил дода шавад. Бидуни омӯзиш ва истифодаи таҷрибаи мусбати хориҷӣ, такмили қонунгузорӣ, ҳалли дигар проблемаҳои ҳуқуқӣ, мубодилаи иттилооти ҳуқуқӣ ва ақидаҳои илмӣ, инкишофи низоми ҳуқуқии миллӣ ва ба ҳам наздик кардани низомҳои ҳуқуқии мамлакатҳои гуногуни ҷаҳон номумкин аст.

Вазъи ҷинояткорӣ ва натиҷаҳои таҳлили қонунгузори миллӣ дар самти мубориза бар зидди ҷиноятҳо ба муқобили асосҳои сохти конституционӣ ва амнияти давлатӣ, баҳусус таҳрибкорӣ, зарурати густариш додани рушди илмӣ ҳуқуқи ҷиноятӣ, муайян кардани шаклҳои содир гардидани таҳрибкорӣ, коркарди силсила мафҳумҳо (категорияҳо)-и зарурӣ, муайян намудани самтҳои асосии рушди минбаъдаи қонуни ҷиноятиро дар ин самт тақозо менамояд. Бо дарназардошти омилҳои зикршуда, меъёри қонуни ҷиноятӣ, ки ҷавобгарии ҷиноятиро барои таҳрибкорӣ муқаррар менамояд, ба такмили пайваста эҳтиёҷ дорад. Умуман ин омилҳо аз аҳаммиятнокии мавзӯи тадқиқоти рисолаи номзадӣ гувоҳӣ медиҳанд.

Дар умум, ин омилҳо аз мубрамияти мавзуи тадқиқоти диссертатсионӣ гувоҳӣ медиҳанд.

Робитаи таҳқиқот бо барномаҳо (лоиҳаҳо) ва мавзӯҳои илмӣ. Диссертатсия дар доираи мавзӯҳои лоиҳавии шуъбаи ҳуқуқи давлатии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳовадинови АМИТ барои солҳои 2016-2020 «Рушди падидаҳои ҳуқуқи давлатӣ дар давраи муосир» (рақами қайди давлатӣ 0116ТJ00765 аз 01.01.2016 с.) ва барои солҳои 2021-2025 «Конститутсия ва рушди асосҳои ҳуқуқии сохтори давлатӣ ва ҷамъиятии Тоҷикистон» (рақами қайди давлатӣ 0121ТJ1102 аз 24.02.2021 с.) омода гардидааст.

Мақсади таҳқиқот. Мақсади тадқиқоти диссертатсионӣ тавассути омӯзиши комплексӣ муайян намудани мушкилиҳо (проблемаҳо) вобаста ба таркиби ҷинояти таҳрибкорӣ, инчунин таҳияи тавсияҳои бунёдӣ ва пешниҳодҳои илмӣ асоснок ва исботшуда, ки барои беҳтар намудани қонуни ҷиноятӣ дар самти ҷавобгарии ҷиноятӣ вобаста ба таҳрибкорӣ равона гардидаанд, ифода мегардад.

Вазифаҳои таҳқиқот. Ҷиҳати ноил гардидан ба мақсадҳои зикргардида, дар таҳқиқоти диссертатсионии мазкур дар назди муаллиф вазифаҳои зер гузошта шудаанд:

- таҳлили таърихи инкишоф ва рушди категорияи таҳрибкорӣ дар қонунгузори ҷиноятӣ Тоҷикистон;

- омӯзиши қонунгузорию ҷиноятию давлатҳои узви ИДМ оид ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ ва дар ин замина пешниҳод намудани тавсияҳои бунёдӣ дар самти мукаммалнамояи таркиби м. 309 КҶ ҚТ;
- таҳлили ҳуқуқӣ-ҷиноятию аломатҳои объективии таҳрибкорӣ;
- таҳлили ҳуқуқӣ-ҷиноятию аломатҳои субъективии ҷинояти таҳрибкорӣ;
- баррасии аломатҳои вазнинкунанда ва махсус вазнинкунандаи таркиби ҷинояти таҳрибкорӣ;
- асоснок намудани тафриқагузорию ҷинояти таҳрибкорӣ бо терроризм;
- коркард ва таҳияи пешниҳодҳо оид ба такмили қонунгузорию ҷиноятӣ вобаста ба ҷинояти таҳрибкорӣ.

Объекти тадқиқотро муносибатҳои ҳуқуқии ҷиноятӣ ташкил медиҳанд, ки вобаста ба содир шудани ҷинояти таҳрибкорӣ ба вучуд меоянд.

Мавзӯи (предмети) таҳқиқоти диссертатсионӣ. Мавзӯи тадқиқоти диссертатсиониро маҷмӯи масъалаҳои алоқаманд бо ҷинояти таҳрибкорӣ дар умум ва аломатҳои таркибӣ (объективӣ ва субъективӣ) ва бандубастшавандаи онҳо дар алоҳидагӣ, инчунин татбиқи м. 309 КҶ ҚТ дар амал, ташкил медиҳанд.

Навгонии илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ. Навгонии илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар он зоҳир мегардад, ки дар асоси таҳлили қонунгузорию ҷиноятию қаблӣ ва амалкунандаи ҚТ, амалияи истифодаи он, нуқтаҳои назари олимони (доктринаи ҳуқуқи ҷиноятӣ) ва инчунин нуқтаи назари шахсии муаллиф, модели нави меъёре, ки ҷавобгарии ҷиноятиро барои таҳрибкорӣ пешбинӣ менамояд, пешниҳод гардидаанд. Дар диссертатсия, инчунин, зарурати такмил додани м. 309 КҶ ҚТ, сохтори нави он пешниҳод гардида, тамоюлҳои танзими меъёрии ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ дар қонунҳои ҷиноятию Тоҷикистон дар марҳалаҳои гуногуни рушди таърихӣ таҳлил карда шуда, тадбирҳои зарурӣ барои мукаммалгардии сохтори таркибии ҷинояти мазкур андешида шудаанд.

Бинобар ин, диссертатсияи мазкур нахустин таҳқиқоти комплексие мебошад, ки ба таҳлили ҷинояти таҳрибкорӣ ва масъалаи такмили қонунгузорию ҷиноятӣ дар ин самт бахшида шудааст. Ғайр аз ин, навоарию илмии диссертатсия дар як қатор хулосаҳо ва пешниҳодҳои илман асосёфтаи муаллиф оид ба бандубасти ин ҷиноят бо дарназардошти воқеияти имрӯзаи ҳуқуқӣ пешниҳод гардидаанд, ки баҳри такмили минбаъдаи қонунгузорию ҷиноятию Тоҷикистон равона гардидаанд.

Рисолаи илмӣ аз **навгониҳои зерин** иборат аст:

- бори аввал дар рисолаи илмӣ масъалаи батанзимдарории ҳуқуқии ҷинояти таҳрибкорӣ ҳамчун ҷиноят ба муқобили асосҳои сохти конституционӣ ва амнияти давлатӣ ва ҷавобгарии ҷиноятӣ барои содиршавии он дар марҳилаҳои гуногуни таърихи Ҷумҳурии Тоҷикистон инъикос гардидааст;

- дар рисолаи илмӣ муаллиф таҳрибкориро тибқи қонунгузориҳои ҷиноятии баъзе давлатҳои хориҷӣ таҳлил намуда, хулосаҳои амиқи илмӣ қорқард намудааст.
- ҳамчунин, навгонии дигари рисола дар он мебошад, ки муаллиф объект ва тарафи объективии ҷинояти таҳрибкорӣ баррасӣ намуда, андешаҳои асосноки илмиро пешкаш намудааст;
- дар рисолаи илмӣ субъект ва тарафи субъективии ҷинояти таҳрибкорӣ мавриди таҳлил қарор гирифта, вобаста ба масъалаҳои зикршуда, пешниҳодҳоро дар самти такмили қонунгузориҳои ҷиноятӣ ироа намудааст;
- аломатҳои вазнинкунандаи ҷинояти таҳрибкорӣ ва татбиқи он дар таҷрибаи тафтишотӣ ва судӣ мавриди омӯзиш қарор гирифта, оид ба ин қисмат, аз ҷониби муаллиф андешаҳои муқаммал пешниҳод гардидааст;
- дар рисолаи илмӣ тафовути ҷинояти таҳрибкорӣ аз терроризм мавриди таҳлил қарор гирифта, дар қисмати хулосавии рисола, пешниҳодҳои муаллиф ироа шудааст.

Таҳқиқоти анҷомдодашуда имконият медиҳад, ки нуқтаҳои зерини илмӣ ба ҳимоя пешниҳод карда шаванд:

I. Пешниҳодҳои, ки хусусияти назариявӣ доранд:

1. Дар асоси таҳқиқоти таърихӣ-ҳуқуқӣ (принсипи таърихият) рушди қонунгузориҳои ҷиноятии Тоҷикистон вобаста ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ аз рӯйи ташаккул ва инкишофаш ба ду давраи асосӣ ҷудо карда шудааст: а) давраи Шуравӣ (солҳои 1917-1991) - ташаккулёбии ҷинояти таҳрибкорӣ дар сатҳи қонунгузорӣ; б) замони истиқлол, дар сохтори таркиби ҷинояти таҳрибкорӣ, навъ ва андозаи ҷазо, аломатҳои бандубасткунандаи таркиби ҷиноят, шакли гуноҳ ва аломатҳои тарафи объективӣ ва субъективии ҷинояти таҳқиқшаванда тағйироти назаррас ба миён омаданд.

2. Дар асоси таҳлилии муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузориҳои ҷиноятии давлатҳои узви ИДМ дар самти ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ имконият дод, ки ба таври мушаххас қонуниятҳои пайдоиши манъи ҳуқуқӣ – ҷиноят, таҳрибкорӣ, ҳастӣ ва татбиқи он, ояндаи инкишоф ва муқаммалгардии таркиби он муайян карда шаванд. Чунин ҷиҳатҳои мусбӣ (навгонии) қонунгузориҳои ҷиноятии давлатҳои узви ИДМ метавонанд дар самти муқаммалгардии КҶ ҚТ вобаста ба ҷинояти таҳрибкорӣ аҳамияти махсус дошта бошанд: а) криминализатсия намудани мусоидат ба фаъолияти таҳрибкорона, гирифтани таълимот барои анҷом додани амалиёти таҳрибкорона ва ташкили гурӯҳи (иттиҳоди) таҳрибкорона ё иштирок дар он; таҳрибкорие, ки бо қатли оммавии одамон, зарар ба саломатии онҳо, инчунин захролудшавии оммавӣ, паҳн намудани эпидемия, эпизоотия ва эпифитотия алоқаманд аст; б) муқаррар намудани аломатҳои бандубастшаванда, ба монандӣ: - содир намудани таҳрибкорӣ аз ҷониби гурӯҳи муташаккил;

2) таҳрибкорие, ки сабаби бавучуд омадани зарари калони молумулкӣ ё дигар оқибатҳои вазнин мегардад; 3) таҳрибкорие, ки боиси марги инсон гаштааст.

3. Давлатҳои хориҷӣ, гуруҳҳои (ташкilotҳои) террористию экстремистӣ метавонанд таҳрибкориро бо мақсади суст кардани амнияти миллӣ ва заиф гардонидани амнияти иқтисодии Тоҷикистон, пешбурди манфиатҳои сиёсӣ, ҳарбӣ, душманона, иқтисодӣ ва ғайраҳо истифода баранд ва он аксаран ба таври пинҳонӣ сурат мегирад. Таҳрибкорӣ дар ҷаҳони муосир метавонад аз ҳар ҷушаи ҷаҳон анҷом дода шавад. Истифодаи беамониати ТИК дар масъалаҳои амнияти иқтисодӣ ва иқтисодии мудофиавӣ шаклҳои нави тарафи объективии таҳрибкориро ба вучуд меорад, яъне таҳрибкории кибернетикиро. Ин муқаррарот бояд аз категорияи гипотеза ба категорияи амалияи устувор гузарад. Корношоам кардани инфраструктураи ҳарбӣ, таҷҳизоти саноатӣ, системаҳои автоматии идоракунии, барномаҳои компютерӣ ва дигар иншооти мудофиавӣ муҳимтарин вазифаҳост, ки дар натиҷаи таҳрибкории кибернетикӣ ҳал карда шудаанд. Барои ҳимояи ҳамҷонибаи ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ манфиатҳои амнияти иқтисодӣ ва иқтисодии мудофиавӣ аз ҳамлаи киберӣ, ки ба амнияти давлат таҷовуз мекунад, ҷиноят ҳисоб карда, ин амал ҳамчун ҷиноят – таҳрибкорӣ тасниф карда шавад.

II. Пешниҳодҳое, ки ба тақмили қонунгузории ҷиноятӣ рағона гардидаанд ва ё хусусиятӣ амалӣ доранд:

4. Муаллиф дар консепсияи илмии худ пешниҳоди асоснок намудааст, ки дар таркиби таҳрибкорӣ криминализатсия намудани ҷунин ҳолатҳо зарур ва саривақтӣ мебошад: а) криминализатсия намудани шакли муосири содир намудани амалҳои таҳрибкорона ва бо ҳамин мақсад ба диспозитсияи моддаи 309 КҶ ҚТ ворид намудани ибораи «ҳамлаҳои киберӣ»; б) оқибатҳои амалҳои таҳрибкориро ба назар гирифта, ба диспозитсия м. 309 КҶ ҚТ ворид намудани ибораи «ба куштори оммавии одамон, расонидани зарари ҷисмонӣ ё расонидани зарари дигар ба саломатии онҳо» зарур мебошад; в) криминализатсия намудани ва ба таркиби таҳрибкорӣ ворид намудани ҷунин шаклҳои содир намудани амалҳои таҳрибкорона ба монанди захролудшавии оммавӣ, паҳн намудани эпидемия, эпизоотия ё эпифитотихо;

5. Дар қ. 2 м. 309 КҶ ҚТ илова намудани аломатҳои бандубастшавандаи зерин: а) якҷандкарата; б) аз ҷониби гурӯҳи шахсон бо маслиҳати пешакӣ; в) бо истифодаи мақоми хидматӣ; г) дар ҳолати ретсидиви хавфнок;

6. Дар қ. 3 м. 309 КҶ ҚТ илова намудани аломатҳои бандубастшавандаи зерин: а) аз ҷониби гуруҳи муташаккил ё иттиҳоди ҷиноятӣ; б) дар ҳолати ретсидиви махсусан хавфнок; дар вазъияти ҷангӣ ё замони ҷанг;

7. Асоснок карда шудааст, ки дар қ. 1 м. 309 ибораи «равона шудааст» ба «бевоғита рағона шудааст» иваз карда шавад;

8. Пешниҳод карда мешавад, ки ба диспозитсияи м. 309 КЧ ҚТ шакли нави содир кардани ин чиноят, яъне содир кардани таҳрибкорӣ тавассути “ҳамлаҳои киберӣ” илова карда шавад. Дар доираи ҳамлаи киберӣ бояд ҳамчун таҷовуз ба шабакаҳои компютерӣ тавассути вуруди беиҷозати онҳо, сирояти оммавӣ бо нармафзори зараровар, забти иттилооти махфӣ ва ғайра фаҳмида шавад, ки мақсади заиф кардани амнияти иқтисодӣ ва иқтидори мудофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта бошанд;

9. Таҳлил ва омӯзиши ҷавобгарии чиноятӣ барои таҳрибкориро ҷамъбаст намуда, пешниҳод мешавад, ки дар КЧ ҚТ диспозитсияи м. 309 дар таҳрири нав ва таркибҳои наво, ки бо таҳрибкорӣ алоқамандан дар шакли зерин пешниҳод карда шавад:

9.1. Моддаи 309 (Таҳрибкорӣ)

1) Бо мақсади ноустувор сохтани амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти иқтисодиёт ва мудофиа, содир намудани тарқиш, сӯхтор ё дигар кирдорҳои, ки барои несту нобуд ё вайрон кардани объектҳои дорои аҳаммияти ҷумҳуриявӣ ва стратегӣ равона шудааст. ...ҷазо дода мешавад.

2) кирдорҳои дар қ. 1 ҳамин модда пешбинишуда, агар:

а) боиси захролудшавии оммавӣ ё паҳн кардани эпидемия ё эпизоотия ё эпифитотихо.

б) боиси марги одамон, расонидани зарари ҷисмонӣ ё расонидани зарари дигар ба саломатии онҳо гардида бошад. ...ҷазо дода мешавад.

3) кирдорҳои пешбинишудаи қ.к. 1 ва 2 ҳамин модда, агар:

а) якҷандкарата;

б) аз ҷониби гурӯҳи шахсон бо маслиҳати пешакӣ;

в) бо истифодаи мақоми хидматӣ

г) дар ҳолати ретсидиви хавфнок содир шуда бошад. ...ҷазо дода мешавад.

4) Кирдорҳои дар қ.к. 1 ва 2 ҳамин модда пешбинигардида, агар:

а) аз ҷониби гурӯҳи муташаккил ё иттиҳоди чиноятӣ;

б) дар ҳолати ретсидиви махсусан хавфнок;

в) дар вазъияти ҷангӣ ё замони ҷанг содир шуда бошад. ...ҷазо дода мешавад.

9.2. Моддаи 309.1 (Ташкили таълим ва гирифтани таълими хусусияти таҳрибкоронадошта)

1. Ташкили таълим ё гирифтани таълими хусусияти таҳрибкоронадошта, инчунин роҳбарӣ ё иштирок дар ҷунин таълим новобаста аз ҷой ва шакли таълим. ...ҷазо дода мешавад.

2. Ҳамин кирдор, агар:

- бо истифода аз мақоми хизматӣ содир шуда бошад;

- бо маблағгузорӣ намудани ҷунин кирдор алоқаманд бошад. ...ҷазо дода мешавад.

9.3. Моддаи 309.2 (Ташкили гурӯҳи таҳрибкорона ё иштирок дар он)

1. Ташкил ва таъмини фаъолияти гурӯҳи таҳрибкорона ва сохторҳои таркибии он. ...ҷазо дода мешавад.

2. Иштирок дар гуруҳи таҳрибкорона. ...чазо дода мешавад.

Хулосаҳо ва нуктаҳои илмӣ, ки дар диссертатсия пешкаш гардидаанд, бо истифода аз ақидаҳо ва мафҳумҳои пазируфташудаи илмӣ исбот карда шудаанд. Натиҷаҳои илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ аз сатҳи навгонии таҳқиқоти диссертатсионӣ дарак медиҳанд. Таҳқиқоти диссертатсионӣ кори илмии анҷом-ёфта буда, дар он вазифаҳои гузошташуда пурра ҳалли худро ёфтаанд.

Диссертатсия ба ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ чазои ҷиноятӣ мувофиқ аст.

Оид ба мухтавои диссертатсия мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла 4 мақола дар нашрияҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 5 мақола дар нашрияҳои ватанӣ бо забонҳои тоҷикӣ ва русӣ интишор гардидааст, ба монандӣ:

I. Мақолаҳои илмие, ки дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп шудаанд:

(1 - М) Курбонова А.А. Таърихи ташаккул ва рушди ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ дар қаламрави Тоҷикистон [Матн] / А.А. Курбонова // Паёми Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон, 2021. - №3 (37). – С. 285-291. ISSN 2308-054X

(2 - М) Курбонова А.А. Таҳлили ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ объекти таҳрибкорӣ [Матн] / А.А. Курбонова // Паёми Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон, 2021. - №4/1 (38). – С. 288-293. ISSN 2308-054X

(3 - М) Курбонова А.А. Глобализация как фактор развития транснациональной организованной преступности [Текст] / Н.А. Кудратов, А.А. Курбонова // Законодательство. – Душанбе, 2022. №1 (45). – С. 118-125. ISSN 2410-2903

(4 - М) Курбонова А.А. Тавсифи умумии субъекти ҷинояти таҳрибкорӣ [Матн] / А.А. Курбонова // Паёми Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон, 2022. - №1/ (40). – С. 365-370. ISSN 2308-054X

II. Мақолаҳои илмие, ки дар маҷмӯаҳо ва дигар нашрияҳои илмӣ-амалӣ ҷоп шудаанд:

(5 - М) Курбонова А.А. Особенности субъекта измены государства [Текст] / Н.А. Кудратов, А.А. Курбонова // Юридическая наука в XXI веке: актуальные проблемы и перспективы их решений: Сборник научных статей по итогам работы третьего круглого стола со Всероссийским и международным участием, Шахты, 16 марта 2020 года. Том Часть 1. – Шахты: Общество с ограниченной ответственностью "КОНВЕРТ", 2020. – С. 102-104.

(6 - М) Курбонова А.А. Некоторые вопросы определения субъективной стороны диверсии [Текст] / А.А. Курбонова // Юридическая наука в XXI веке: актуальные проблемы и перспективы их решений: сборник научных статей по итогам работы девятого круглого стола со Всероссийским и международным

участием, Шахты, 29-30 сентября 2020 года / Донской государственной технической университет. Том Часть 1. – Шахты: ООО «Конверт», 2020. – С. 124-126.

(7 - М) Қурбонова А.А. Саломатӣ ҳамчун объекти ҷиноят [Матн] / А.А. Қурбонова // Маводҳои конференсияи дуввуми илмӣ-амалӣ доир ба мавзӯи “Ҳуқуқ ва иқтисод: масъалаҳои ҳуқуқии иқтисодиёти рақамӣ”, 31 майи соли 2021 / Зери таҳрири доктори илмҳои ҳуқуқ Меликов У.А., номзади илмҳои ҳуқуқ Қудратов Н.А. – Душанбе: “Баҳманрӯд”, 2021. – С. -129-135.

(8 - М) Қурбонова А.А. Тавсифи ҳуқуқи ҷиноятии таҳрибкорӣ [Матн] / А.А. Қурбонова // Маводҳои конференсияи дуввуми илмӣ-амалӣ доир ба мавзӯи “Ҳуқуқ ва иқтисод: масъалаҳои ҳуқуқии иқтисодиёти рақамӣ”, 31 майи соли 2021 / Зери таҳрири доктори илмҳои ҳуқуқ Меликов У.А., номзади илмҳои ҳуқуқ Қудратов Н.А. – Душанбе: “Баҳманрӯд”, 2021. – С. 118-120.

(9 - М) Қурбонова А.А. Пешгирии киберҷиноятҳо [Матн] / Н.А. Қудратов, Қ.А. Мирзоева, З.М. Сафарова, А.А. Қурбонова // Рушди технологияҳои рақамӣ дар шароити муосир: маводҳои конференсияи байналмилалӣ илмию амалӣ бахшида ба “Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илм ва маориф” (солҳои 2020-2040) 27-28 декабри соли 2022 / Зери назари доктори илмҳои техникӣ Х.Х. Назарзода, доткори илмҳои иқтисодӣ Ф.Р. Шаропов, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ Н.А. Қудратов. – Душанбе: «ДДТТ», 2022. – С. 255-261.

Ҳамаи мақолаҳои муаллиф оид ба муҳтавои диссертатсия навишта шуда, таҳлили онҳо дар қисми хулосавии диссертатсия сабт гардидаанд.

ҚАРОР КАРДА ШУД:

1. Диссертатсия таҳқиқоти мантиқан анҷомёфта буда, ягонагии дохилӣ дошта, усулҳое, ки дар ҷараёни тадқиқоти илмӣ истифода шудаанд, аз сифати мусбӣ диссертатсия шаҳодат медиҳанд ва онҳо минбаъд метавонанд, дар тадқиқотҳои алоҳида вобаста ба ин масъала ва проблемҳои мукамалсозии қонунгузори ҷиноятӣ дар самти ҷинояти таҳрибкорӣ истифода шаванд. Натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф аз ҷиҳати назариявӣ ба рушди илми ҳуқуқи ҷиноятӣ ва дигар илмҳои ба мавзӯи мазкур алоқаманд мусоидат карда, барои ҳалли мусбӣ як зумра масъалаҳо ва мушкилоти вобаста ба мавзӯи тадқиқот нақши муҳимро мебозад. Инчунин, хулоса, пешниҳод ва дастовардҳои муаллиф барои рушди қонунгузорӣ, фаъолияти мақомоти дахлдори давлатӣ ва такмили соҳа аҳаммияти муҳим дошта, Ҳангоми таҳия ва татбиқи барнома, стратегия ва концепсияҳои давлатӣ метавонанд истифода шаванд. Рисолаи мазкур ба талаботи манзурнамудаи банди 31, 33-35, 37-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардидааст, мутобиқ мебошад.

2. Диссертатсияи Қурбонова Афзуна Азимбоевна «Ҷавобгарии ҷиноятӣ

барои тахрибкорӣ мувофиқи қонуни ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба ҳимоя барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси: 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ тавсия карда шавад.

Хулоса дар ҷаласаи шуъбаи ҳуқуқи давлатии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон қабул карда шудааст. Дар ҷаласаи кафедра иштирок доштанд: 11 нафар, аз ҷумла 5 доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ ва 2 номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ. Ҳамчунин дар ҷаласа номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муқовимат бо коррупсияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Мирзоаҳмедов Ф.А. ва номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муқовимат бо коррупсияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Камолов З.А. ширкат варзиданд.

Натиҷаи овоздихӣ: «тарафдор» – 11, «зид» – 0, «бетараф» – 0, протоколи №11 аз 31 октябри соли 2023.

Суратмаҷлис аз 31 октябри соли 2023 таҳти №11

Раиси ҷаласа:

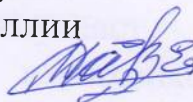
Мудири шуъбаи ҳуқуқи давлатии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор

Иброҳимов С.И.

Котиби ҷаласа:

Лаборанти калони шуъбаи ҳуқуқи давлатии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон

Саидзода М.Ё.

Имзои Иброҳимов С.И. ва Саидзода М.Ё. -ро тасдиқ мекунам:
Сардори шуъбаи кадрҳои Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон

Шозедов Х.Н.

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, Душанбе, 734025, Хиёбони Рӯдакӣ, 33.

Тел.: +992 93 444 41 65

“01” 11 2023